

RAZLIKE U PONAŠANJU MALOLJETNIH DELINKVENATA PRIJE I NAKON DOMOVINSKOG RATA*

Ljiljana Mikšaj – Todorović

Sveučilište u Zagrebu
Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet
Odsjek za poremećaje u ponašanju

Mladen Singer

redoviti profesor u miru

SAŽETAK

Diskriminativnom analizom je ispitano razlikuju li se malodobni delinkventi prije rata od onih nakon rata po svojim ponašajnim obilježjima, kako onima vezanim uz kriminalitet, tako i općenito. Istraživanje je provedeno na dva uzorka ispitanika, malodobnih delinkvenata koji su od strane suda za malodobnike na području Republike Hrvatske sankcionirani radi činjenja nekoga kaznenog djela: prvi uzorak čini 4 056 onih koji su sankcionirani u petogodišnjem razdoblju (1987 – 1991), a koje je u radu obilježeno kao prijeratno, a drugi čini 2 870 onih koji su sankcionirani u sedmogodišnjem razdoblju (1995 – 2001) koje je u radu obilježeno kao poslijeratno. Statistike pokazuju da je broj sankcioniranih maloljetnika u poslijeratnom razdoblju značajno smanjen u odnosu na prijeratno. Dio objašnjenja je u poslijeratnoj dobro razrađenoj politici izvansudskog rješavanja odgojnih i obiteljskih problema. Međutim, po ponašajnim se obilježjima dvije skupine statistički značajno razlikuju. Poslijeratna generacija ima značajno lošiji "profil" (više nasilničkih delikata, recidivizma, asocijanih ponašanja, ovisnosti i problema u procesu obrazovanja). U radu se daje prijedlog reforme institucija koje provode odgojne mjere i izvršavaju kaznu maloljetničkog zatvora kako bi se prilagodile novoj situaciji – «profil» malodobnih delinkvenata sve je lošiji, a sustavi zaduženi za njihov tretman presporo se mijenjaju i presporo odmiču od principa na kojima su funkcionirali prije rata.

Ključne riječi: malodobnička delinkvencija, rat, ponašanje

1. UVOD

Iako u ovom radu glavni naglasak nije stavljen na konstatiranje i objašnjavanje promjena u statistikama kriminaliteta malodobnika s obzirom na ratne prilike u Republici Hrvatskoj, one će ukratko biti iznesene kao kontekst vezan uz svrhu rada. Naime, svrha rada je na neki način, odrediti promjene u «profilu» malodobnih počinitelja u poslijeratnom razdoblju u odnosu na prijeratno s

obzirom na njihova ponašajna obilježja. Glavno je pitanje ovdje, razlikuju li se malodobni delinkventi prije rata od onih poslije rata u vrstama kaznenih djela koja čine, recidivizmu i ponašajnim obilježjima općenito.

Nakon rata, osim saniranja njegovih posljedica, Republika Hrvatska se kao nezavisna država našla i pred novim izazovima; prije svega u procesu ranizacije koji uključuje nove temelje društve-

* Ovaj članak je dio znanstveno istraživačkog projekta Ministarstva znanosti i tehnologije (br. 0115016) "Osobitosti maloljetničke delinkvencije prije, tijekom i nakon rata" koji se vodi pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci.

nog i gospodarskog razvoja što je povezano s otežavajućim uvjetima za razvoj mladih. Stoga je logično očekivanje da je "profil" malodobnih delinkvenata u poslijeratnom razdoblju vjerojatno nepovoljniji od onoga prije rata. Ukoliko je tako, hrvatsko je društvo stavljeno pred novi izazov – potrebu restrukturiranja postojećih (naslijedenih) institucija i sustava u borbi protiv kriminaliteta mladih, koji više nije isti.

U literaturi su najčešće analizirane promjene u opsegu i strukturi kriminaliteta u odnosu na prvi i drugi svjetski rat.

Što se tiče prvoga svjetskog rata, Lange (1929) je, analizirajući krivulje kriminaliteta, zaključio da su ratne generacije daleko sklonije kriminalitetu nego predratne. Constant (1949) i Exner (1949) konstatirali su da se u ratnim godinama u Francuskoj i Austriji povećao broj kaznenih presuda općenito, a Hacker (1974:229) da je u Švicarskoj upravo tijekom rata došlo do drastičnog smanjenja seksualnih delikata u odnosu i na prijeratno i na poslijeratno razdoblje.

Analize vezane uz drugi svjetski rat (Mannheim, 1966; Maklecov, 1947; Eliot 1962:316) pokazale su da se tijekom njega povećava broj primarnih delinkvenata u odnosu na povratnike, da drastično raste stopa kriminaliteta koji čine žene i malodobne osobe (istraživanja u Engleskoj, Walesu, Danskoj i Nizozemskoj), te da se sve kategorije stanovništva pojačano javljaju kao izvršitelji kaznenih djela.

Analize maloljetničke delinkvencije neposredno nakon drugog svjetskog rata pokazale su zanimljivu zakonitost – da je u svim zemljama najprije došlo do njenog vidljivog pada.

U tom kontekstu odgovarajući je podatak da je u Republici Hrvatskoj samo tijekom prvih pet mjeseci 1992. (dakle ratne godine na tlu bivše Jugoslavije) došlo do porasta broja prijavljenih malodobnih izvršitelja kaznenih djela za 40% (Izvešća MUP-a RH i Javnog tužiteljstva za 1992. godinu). Nakon rata, međutim, dolazi do izrazitog smanjenja broja osumnjičenih, pa posljedično tome i prijavljenih, u odnosu na razdoblje prije rata (Singer, Cajner Mraović, 2003). Slična je situacija, stoga, i s brojem sankcioniranih, kako je vidljivo iz podataka prikupljenih za potrebe projekta kojega je ovaj rad dio. Oni pokazuju da je broj sankcioniranih malodobnih osoba u sedmogodišnjem razdoblju nakon rata (1995 – 2001), oko jedan i po puta manji od broja sankcioniranih u petogodišnjem razdoblju prije rata (1987 – 1991).

Dva su komplementarna objašnjenja ovakvog kretanja. Prvo se odnosi na činjenicu da su mnoge malodobne osobe počinile kazneno djelo ranije (još

u ratnom razdoblju) i početkom promatranog poslijeratnog razdoblja bile bi prijavljene i sankcionirane, ali se to nije dogodilo i one nisu ušle u statistike jer je dobar dio teritorija tada bio izvan jurisdikcije Republike Hrvatske. Drugo se objašnjenje odnosi na ozbiljniji zaokret u politici rješavanja problema delinkvencije malodobnika u poslijeratnom razdoblju. Riječ je o razvoju strategije kojom bi se tijela izvršenja odgojnih mjera djelomice rasteretila, u okviru koje se ulažu sistematični napori za rješavanje odgojnih i obiteljskih problema izvansudskim putem.

Rat nesumnjivo determinira određenu preraspodjelu kriminaliteta među stanovništvom u vrijeme svog trajanja i po svom završetku, u poredbi s prije ratnim razdobljem. Brojne analize to i potvrđuju, no njihovi rezultati se samo djelomice poklapaju jer nije svejedno je li zemlja čiji se kriminalitet promatra bila osvajač ili napadnuta, pobjednik ili poraženi, te jesu li dobro razlučena određena ponašanja koja se mogu okarakterizirati kriminalnima.

Ratne okolnosti uvijek dovode do drastičnih promjena u svakodnevnom životu stanovništva. Zbog mobilizacije mijenja se struktura stanovništva, dio se seli zbog prognaništva i izbjeglištva, gospodarstvo se preorijentira na zadovoljavanje potreba ratovanja zbog čega se smanjuje količina proizvodnje namijenjena zadovoljenju potreba stanovništva, te to rezultira gospodarskim krizama i depresijama.

Osim što je stanovništvo prisiljeno prilagodavati se ovim promjenama u svrhu preživljavanja, događaju se značajne promjene i na psihičkom planu. S jedne strane prisutan je svakodnevni osjećaj straha i frustriranosti, a s druge, potaknut ratnom propagandom i osjećaj herojstva. Ljudi se privikavaju na slike okrutnosti, ljudske tragedije i smrt što s vremenom dovodi do opće «naviknutosti na užas» (Singer, 1994:75).

U svakom slučaju rat čini legitimnima mnoga ponašanja koja nikad prije nisu bila tako shvaćana, a kako odmiče, ljudi počinju vjerovati da je, ukoliko njihovi vode mogu rješavati međunarodne nesporazume nasiljem, to odgovarajući način i za rješavanje interpersonalnih problema (Archer i Gartner, 1884).

2. CILJ RADA I HIPOTEZA

S obzirom na prethodno opisanu svrhu ovog rada, cilj je utvrditi razlikuju li se malodobni delinkventi prije rata od onih nakon rata po svojim ponašajnim obilježjima, kako onima vezanim uz kriminalitet, tako i općenito.

U radu se polazi od hipoteze da postoje statistički značajne razlike u ponašajnim obilježjima malodobnih delinkvenata na način da su ona u poslijeratnom razdoblju nepovoljnija od onih prije rata.

3. METODE RADA

3.1. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na dva uzorka ispitanika, malodobnih delinkvenata koji su od strane suda za malodobnike na području Republike Hrvatske sankcionirani radi činjenja nekoga kaznenog djela: prvi uzorak čini 4 056 malodobnih delinkvenata koji su sankcionirani u petogodišnjem razdoblju (1987 – 1991) koje je u radu obilježeno kao prijeratno, a drugi čini 2 870 malodobnih delinkvenata koji su sankcionirani u sedmogodišnjem razdoblju (1995-2001) koje je u radu obilježeno kao poslijeratno.

3.2. Instrument

Za potrebe cjelokupnog istraživanja kojega je ovaj rad dio, konstruiran je instrument pod nazivom Upitnik o delinkvenciji mladih koji sadrži 110 varijabli. U ovom radu iz njega je korišteno 15 varijabli iz prostora ponašanja koje čije kategorije uvijek slijede pravilo da je prva označena s "ne" (ne postoji, nije prisutno), a druga s "da" i odnosi se na prisutnost navedenog ponašanja. Varijabla koja se odnosi na vrstu kaznenog djela ima kategorije 1. nasilnički delikt, 2. imovinski delikt.

3.3. Metoda obrade podataka

Razlike među ponašajnim obilježjima delinkvenata koji su sankcionirani prije i poslije rata ispitane su pomoću diskriminativne analize koja je sastavni dio programa SPSS for Windows. Ponašajnih je obilježja 15, a kriterijska varijabla je Vrijeme sankcioniranja: 1. prije rata, 2. poslije rata.

3.4. Način prikupljanja podataka

S obzirom da je riječ o sankcioniranim malodobnim delinkventima (dakle onima kojima su izrečene odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora) podrazumijeva se da je cjelokupna dokumentacija, prikupljena u tu svrhu, vrlo detaljna. Stoga su socijalni pedagozi i socijalni radnici koji rade u državnim odvjetništvima tu dokumentaciju

koristili kao izvor informacija da bi ih na sistematičan način unijeli u prethodno opisani instrument.

4. DISKRIMINATIVNA ANALIZA PONAŠAJNIH OBILJEŽJA DELINKVENATA SANKCIONIRANIH PRIJE I POSLIJE RATA

U tablici 1 navedeni su podaci o značajnosti jedinoga mogućega diskriminativnog faktora. On je statistički značajan. Njegova kanonička korelacija je niska što znači da na razlike u ponašanju i recidivizmu malodobnih delinkvenata prije i poslije rata utječu i neki drugi čimbenici koji nisu obuhvaćeni ispitanim skupom ponašajnih obilježja malodobnika.

Tablica 1. Značajnost diskriminativnog faktora

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	0,59 ^a	100,0	100,0	,236
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis				
Wilk's Lambda				
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,944	396,710	15	,000

Sudeći prema koeficijentu determinacije, primijenjene varijable mogu tek s 55% sigurnosti klasificirati ispitanike u dvije kategorije kriterijske varijable. Dakle, drugih 45% čimbenika od kojih zavisi je li riječ o prijeratnoj ili poslijeratnoj delinkvenciji izvan je domašaja primijenjenih varijabli. Relativna nepreciznost ovog sustava varijabli u klasificiranju ispitanika s obzirom na vrijeme sankcioniranja jednim je dijelom posljedica i metrijskih slabosti varijabli odnosno nepreciznosti podataka.

Jedini diskriminativni faktor ima vrlo niske diskriminativne koeficijente što je i očekivano jer je i njegova diskriminativna snaga, kako je već ranije konstatirano, niska. Isto se može reći i za korelacije. Interpretacija će se izvršiti na temelju korelacije varijabli i faktora (struktura diskriminativnog faktora).

Tablica 2. Standardizirani diskriminativni koeficijenti (X) i korelacije (S) između varijabli i kanoničke diskriminativne funkcije

Varijabla	X	S
Bježanje od kuće	.279	.592
Skitnja	.149	.586
Prekomjerno konzumiranje alkohola	.316	.563
Agresivnost	.137	.543
Kazneno djelo (nasilje/imovina)	-.444	-.510
Prekid u osn. školovanju	.297	.461
Prosjačenje	.188	.443
Konzumiranje droge	.282	.440
Druženje s asocijalnim osobama	-.078	.419
Ranija prijavljivost	.154	.408
Prijavljivost nakon 14. godine života	-.146	.370
Ranije izrečena sankcija	.065	.354
Prijavljivost prije 14. godine života	.009	.329
Bježanje iz osnovne škole	-.256	.299
Ponavljjanje razreda u osn. školi	-.005	.210

Ta struktura pokazuje da je faktor usmjeren prema najnepovoljnijoj konstelaciji različitih ponašajnih obilježja malodobnika.

Najizraženije su sljedeće karakteristike: bježanje od kuće, skitnja, prekomjerno konzumiranje alkohola, agresivnost, nasilnički delikt, prekidanje osnovne škole, konzumiranje droge, druženje s asocijalnim osobama i ranija prijavljivost (varijable koje s diskriminativnim faktorom imaju korelacije više od .30).

Iz navedenog popisa obilježja koja čine strukturu ovoga diskriminativnog faktora vidljivo je da se radi o vrlo nepovoljnim ponašajnim obilježjima koja se odnose kako na kriminalnu djelatnost i recidivizam, tako i na tijek školavanja i socijalno patološka ponašanja. Ovaj faktor zapravo subsumira najnepovoljnija obilježja mladih sankcioniranih prijestupnika.

Tablica 3. Centroidi grupa

Grupe	Func 1
Prije rata	-.204
Poslije rata	.289

Ako se pogleda tablica 3 uočava se da navedena obilježja odgovaraju drugoj skupini ispitanika (poslije rata).

Drugim riječima, ispitanici sankcionirani poslije rata češće čine teža kaznena djela, recidiviraju, imaju ozbiljnih problema u procesu školovanja i karakteriziraju ih druga socijalno patološka ponašanja.

Ovime se potvrđuje uvodno postavljena hipoteza.

5. ZAKLJUČAK

Istraživanje u ovom radu potvrdilo je uvodno postavljenu hipotezu i pokazalo da je ponašajni «profil» sankcioniranih malodobnih počinitelja kaznenih djela u poslijeratnom razdoblju, usprkos vidljivom padu njihova broja, značajno gori od onoga prije rata. Razlozi za to mogu biti višestruki, ali ratno razdoblje i promijenjeni uvjeti života nakon rata zasigurno imaju odlučujuću ulogu. Bez obzira na razloge zbog kojih je došlo do ovakvih promjena, danas se oni koji su zaduženi za tretman malodobnih delinkvenata kojima je izrečena neka sankcija, nalaze pred ozbiljnim izazovom. Bez obzira je li u pitanju institucionalni ili izvaninstitucionalni tretman, s obzirom na rezultate ovog istraživanja, potrebno je napokon formirati programe za tretman nasilničkog ponašanja. Oni su i ranije bili potrebni, ali je poslijeratni udvostručeni relativni udio sankcioniranih radi kaznenih djela nasilja, te isto toliko prisutnija sklonost agresivnom ponašanju, zasigurno ozbiljan znak za preispitivanje prakse i uvođenje ovakvih programa. Programi tretmana nasilničkog ponašanja uključujući i seksualno nasilje, u razvijenim su zemljama uobičajeni dio cjelokupnog tretmana ne samo sankcioniranih malodobnih počinitelja nasilničkih delikata već i onih kojima se sudjelovanje u takvom programu ponekad može uvjetovati obustavljanjem kaznenog postupka (Empsey i Erickson, 1972:177; Vachss i Bakal, 1985; Bortner, 1988:303-308).

Značajno povećan udio asocijalnih ponašanja u malodobnih delinkvenata u poslijeratnom razdoblju u odnosu na prijeratno, poput skitnje, bježanja od kuće, prosjačenja i druženja s asocijalnim osobama, ukazuje na pojačanu potrebu za još nekim programima tretmana koji danas u Hrvatskoj ne postoje; ovi specifični podaci ukazuju na potrebu formiranja programa barem u dva smjera; jedan čine bihevioralni programi usmjereni prema samim delinkventima, a drugi se odnosi na simultanu provedbu programa koji uključuju rad s obitelji i obiteljsku terapiju. Navedena ponašanja, naime, ukazuju na orijentaciju dobrog dijela počinitelja prema

provodenju vremena na ulici, pa je opravdano pitati se jesu ili njihove obitelji više kriminogeni ili zaštitni čimbenik u razvoju delinkvencije.

Značajno povećan udio konzumenata alkohola i droge među promatranom populacijom nakon rata u odnosu na predratnu situaciju, definitivno su argument za potrebu oblikovanja dobrih i stalnih programa tretmana ovisnika, koji moraju biti supervizirani i evaluirani. Dok su oni u svijetu uobičajena praksa koja se stalno unapređuje (Greene, 1981; Polich, Ellickson, Reuter i Kahan, 1984), u Hrvatskoj je malo pokušaja, a programi u mnogome nisu izvedeni po svjetskim stručnim standardima i nisu evaluirani (Knotek – Iveta i Maloić, 2000).

Povećan udio sankcioniranih malodobnih počinitelja kaznenih djela koji imaju ozbiljnijih teškoća u procesu školovanja u poslijeratnom razdoblju u odnosu na prijeratno posebno je osjetljiv problem. Naime, u Hrvatskoj već dulje vrijeme traje svojevrsni pokret za reformama cjelokupnoga obrazovnog sustava koji je procijenjen lošim i svakako nepovoljnim za one mlade ljude koji iz nekih razloga ne mogu slijediti stroge i opsežne obrazovne programe uz malo mogućnosti izbora i malo odgojnih utjecaja u korist obrazovnih sadržaja (Strugar, 1999; Bežen, 1999; Mušanović, 1999; Uzelac i sur., 1999; Mikšaj – Todorović i sur., 1999). Stoga bi se radilo o svojevrsnoj hipokriziji kad bi se ovdje istakla potreba za boljim odgojno – obrazovnim programima za sankcionirane maloljetne delinkvente (bilo da se sankcija provodi u instituciji ili u zajednici) jer su obrazovni programi za njih sastavni dio cjelokupnoga (a lošeg) obrazovnog sustava za sve mlade ljude u zemlji. Skorašnje bi reforme cjelokupnoga obrazovnog sustava mogle uključiti fleksibilne, stupnjevite i potrebama pojedinih skupina prilagodene obrazovne programe koji bi i sami po sebi zadržavali značajno veći broj pojedinaca (posebno problematičnih) u procesu obrazovanja umjesto da iz njega bježe. Takvi su se programi pokazali vrlo uspješnima u svijetu (Harrison i Glaubman, 1990; Muncey i McQuillan, 1993; Schmoker i Wilson, 1993; White i Brockington, 1982) i zahvaljujući njima mnogi vrlo problematični mladi ljudi steknu barem neke kvalifikacije u određenom zanimanju, čime se sprečava njihov potpuni bijeg iz obrazovnog procesa.

I napokon, među sankcioniranim malodobnim počiniteljima kaznenih djela u poslijeratnom razdoblju u poredbi s prijeratnim, značajno je više recidivista. Iako za to nije odgovoran isključivo sustav njihova ranijeg tretmana, on se ne može niti posve osloboditi odgovornosti. Mnogo je vanjskih okolnosti koje su mogle pogodovati ranijem opetovanom činjenju kaznenih djela, ali sustavi zaduženi

za tretman (koji primarno pripadaju resorima socijalne skrbi, pravosuđa i zdravstva) moraju s tim računati. Nije dovoljno tretmanski utjecaj usmjeriti samo prema delinkventu već se podrazumijeva i zahvaćanje drugih rizičnih čimbenika. U tom smislu dovoljno je reći da u domaćoj literaturi zapravo i nema studija i analiza koje bi progovorile o tretmanskim programima za mlade delinkvente, njihovoj potrebi, teškoćama u provodenju, njihovoj evaluaciji i slično. To je velika šteta jer, kako podaci u ovom istraživanju dokazuju, "profil" malodobnih počinitelja kaznenih djela sve je lošiji, a sustavi zaduženi za njihov tretman presporo se mijenjaju i presporo odmiču od principa na kojima su funkcionirali prije rata.

LITERATURA

1. Archer, D., R. Gartner (1984): *Violence and Crime in Cross – National Perspective*. Yale University Press. New Haven.
2. Bežen, A. (1999): Nastavnik i (pre)opterećenost učenika. Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova. Drugi međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka, 25.-26- ožujka, 1999., 228-235.
3. Bortner, M.A. (1988): *Delinquency and Justice, An Age of Crisis*. McGraw-Hill Book Company, London.
4. Constant, J. (1949): *Elements de criminologie*. Liege.
5. Eliot, M. (1962): *Zločin u suvremenom društvu*. Veselin Masleša, Sarajevo.
6. Empey, L.T., M.L. Erickson (1972): *The Provo Experiment: Evaluating Community Control of Delinquency*. Lexington Mass., Lexington.
7. Exner, F. (1949): *Kriminologie*. Springer, Berlin.
8. Greene, B.T. (1981): *An Examination of the Relationship Between Crime and Substance Use in Drug/Alcohol Treatment Population*. *The International Journal of Addiction*, 16, 627–645.
9. Hacker, F. (1974): *Agression – die Brutalisierung der modern Welt*. Wien – Munchen – Zurich.
10. Harrison, I.A., R. Glaubman (1990): *Innovations and school improvement*. *Journal of Research and Development in Education*, 24, 1, 34-42.
11. Izyješća MUP-a RH i Javnog tužiteljstva za 1992. godinu.
12. Knotek–Iveta, Ž., S. Maloić (2000): *Program stručnog rada s ovisnicima o drogama u Odgojnom zavodu Turopolje*. *Kriminologija i socijalna integracija*, 8, 1-2, 117-123.
13. Lange, J. (1929): *Verbrechen als Schicksal*. Leipzig.
14. Maklecov (1947): *Problem zločina i psihoanaliza*. *Arhiv za pravne i društvene nauke*, svezak XXIX, br.5, Beograd.
15. Mannheim, H. (1966): *Comparative Criminology*. London.

16. Mikšaj-Todorović, Lj., M. Vučinić-Knežević, S. Uzelac (1999): Procjene nastavnika o obiteljskim prilikama kao čimbeniku rizičnosti socijalnog ponašanja. Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova. Drugi međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka, 25.-26. ožujka, 1999., 510 – 522.
17. Muncey, D.E., P.J. McQuillan (1993): Preliminary Findings from a Five-year Study of the Coalition of Essential Schools. Phi Delta Kappan, 74, 6, 327–334.
18. Mušanović, M. (1999): Kritika koncepcije cjelovitog upravljanja kvalitetom u odgoju i obrazovanju. Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova. Drugi međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka, 25.-26. ožujka, 1999., 243-250.
19. Polich, J.M., Ph.L. Ellickson, P. Reuter, J.P. Kahan (1984): Strategies for Controlling Adolescent Drug Use. Rand. Santa Monica, California.
20. Schmoker, M., R.B. Wilson (1993): Transforming Schools through Total Quality Education. Phi delta Kappan, 74, 5, 211 – 218.
21. Singer, M., Lj. Mikšaj-Todorović (1993): Delinkvencija mladih. Nakladni zavod Globus, Zagreb.
22. Singer, M. (1994): Kriminologija. Nakladni zavod Globus, Sveučilište u Zagrebu, MUP RH, Zagreb.
23. Strugar, V. (1999): Nestručno zastupljena nastava i kvaliteta u odgoju i obrazovanju. Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova. Drugi međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka, 25.-26. ožujka, 1999., 219 – 228.
24. Singer, M., I. Cajner Mraović (2003): Rat i delinkvencija mladih. Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 24, 2, 931–955.
25. Uzelac, S., M. Vučinić-Knežević, Lj. Mikšaj-Todorović (1999): Procjene nastavnika o rizičnosti socijalnog ponašanja učenika. Nastavnik – čimbenik kvalitete u odgoju i obrazovanju. Zbornik radova. Drugi međunarodni znanstveni kolokvij, Rijeka, 25.-26. ožujka, 1999., 504-510.
26. Vachss, A.H., Y. Bakal (1985): The Lyfe-Style Violent Juvenile: The Secure Treatment Approach. Lexington Mass. Lexington.

DIFFERENCES IN BEHAVIOR OF JUVENILE DELINQUENTS BEFORE AND AFTER THE HOMELAND WAR

Summary

By use of discriminative analysis, this research examined whether the juvenile delinquents from before the Homeland war are different from those after the Homeland war by their behavior features, both those related to crime and general ones. The research was made upon two samples of respondents, juvenile delinquents who were sanctioned by the juvenile courts in Republic of Croatia for some offense: first sample consisted of 4056 of those who were sanctioned during the period of five years (1987. – 1991.), which is in this paper related to as the pre-war period, while the second sample consisted of 2870 of those who were sanctioned during the period of seven years (1995. – 2001.), which is in this paper described as the post-war period. The statistics show that the number of the juveniles sanctioned during the post-war period significantly reduced in relation to the pre-war period. Part of the explanation for this lies in the well-elaborated post-war policy of solving the problems of upbringing and family relation out of the court. However, the behavior features between the above mentioned two groups have shown statistically significant differences. Post-war generation has shown significantly harder 'profile' (more violent offenses, recidivism, asocial behaviors, addictions and problems in the educational process). The paper suggests a reform for the institutions which are conducting correctional measures and the sanction of juvenile prison, with the goal of adjusting to the new situation – the 'profile' of juvenile delinquents is becoming harder, while the systems responsible for their treatment are changing too slowly, removing too slowly from the principles upon which they worked before the war.

Key words: juvenile delinquency, war, behavior